

СЬОГОДНІШНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАРОДНОГО ЖИТЛА СХІДНОЇ УКРАЇНИ

© Божинський Н.І., Мироненко В.П., 2008

Розглянуто проблеми, які сьогодні заважають формуватись народньому житлу на теренах Східної України.

In the article it is considered which problems disturb the process of formation civic habitation on the expanses of Eastern Ukraine.

Актуальність теми

Політика СРСР і сучасна глобалізована культура створили безлике, аморфне архітектурне середовище. Традиційну сільську й містечкову архітектуру, що зберігає національний кольорит архітектури в інших країнах Європи, знищив радянський режим. Поодинокі рештки й взірці народнього будівництва швидко зникають. Дослідити цей процес і зупинити його є важливим завданням науковців-архітекторів.

Зв'язок роботи з важливими науковими й практичними завданнями

Ця розвідка зроблена відповідно до плану науково-дослідницької роботи Харківського державного університету будівництва й архітектури й перебуває в колі наукових досліджень катедри дизайну архітектурного середовища, які приділені проблемам реабілітації та збереження пам'яток архітектури.

Аналіз останніх публікацій

Серед досліджень народнього житла, його національні традиції, збереженість розглядали, зокрема, В. Войтович, Є. Шевченко, А. Пономарьов та ін. Українську народну архітектуру досліджували архітектори, науковці й аматори, що переймалися її збереженням і розвитком. Проте більшість розвідок були описовими, тільки найсучасніші розвідки почали підходити до традицій в українській архітектурі систем. Хоча й глибші дослідження не дуже пов'язані з розвитком традицій у сучасній архітектурі.

Мета дослідження: дослідити сьгоднішні проблеми формування народнього житла Східної України.

Відповідно до цілі поставлені такі завдання:

- дослідити умови, за яких формується народне житло;
- систематизувати сьгоднішні проблеми народного житла Східної України.

Об'єктом дослідження є українське народне житло.

Предметом дослідження є проблеми формування народного житла Східної України.

Виклад дослідження

На початку ХХ ст. на всіх українських землях ще добре розвивалося й функціонувало традиційне народне житло. Способи будівництва, матеріали природно розподілені були за кліматичними зонами. Технологічні винаходи й певні удосконалення займали відповідне місце у традиційній будівельній системі народного житла.

Бурхливий розвиток капіталізму призвів до приходу чужоземних ділків зі своїми технологіями. Обличчя передмість псувалося робітничими бараками колишніх селян і найманців з інших країв. Цукроварні, шахтарські та інші селища змінювали в гірший бік сформовані традиційний краєвид і предметно-просторове середовище.

Після Першої світової війни 1914–1918 рр. ситуація з народним житлом змінилася в двох напрямках. Як повідомляють свідки й документи тих часів, народне житло знищувалося війною масово. Цілі села й комплекси споруд було спалено, так само як і численні гектари лісгосподарчих ресурсів. Майстри-будівники гинули на фронтах.

Новітні технології, промислові здобутки зникли разом із зруйнованою промисловістю. На цьому тлі у традиційному будівництві відновилися деякі призабуті типи споруд (наприклад, землянки), природні технології тощо. Така сама ситуація склалася тоді і з народним одягом, і з іншими галузями народного побуту.

Національно-визвольна війна 1917–1924 рр. принесла ще більше руйнувань, спалених сіл, загибель мирного населення. Врешті, прихід нової радянської влади підірвав природний розвиток народного житла. Два голодомори не тільки зменшили кількість населення. Існують свідчення безпосередніх виконавців планових руйнувань традиційних народних жител, зокрема на Харківщині. На кінець 1930-х рр. Східна Україна мала зменшене населення, і відповідно вже нечисленні й невисокі за якістю взірці народного житла.

Друга світова війна 1941–1945 рр. двічі прокотилася фронтом по Лівобережжю і мало що залишила з житлового фонду взагалі, не кажучи вже про власне народне житло. Після 1945 року повторилася дещо ситуація 1917 року – згадалися старі традиційні способи ведення побуту, будівництва, однак вже в набагато меншому вимірі. Не так майстри дотримувалися певних звичаїв, мали менший досвід. Нові ж будівельні норми виключали можливість зведення традиційних споруд народним способом (так триває й досі).

У 1960-х рр. поширилися так звані “фінські” будинки (споруди швидкого монтування з готових елементів). У Східній Україні і тепер їх дуже часто можна побачити – подекуди вони зовсім замінили звичний тип народного житла. У 1970-ті роки в селах Полтавщини активно заміняли очеретяні дахи азбесто-цементними.

Сьогодні на теренах Східної України поодинокі зразки народних традиційних жител швидко зникають. Мало не кожен колгоспник може “похвалитися” досвідом демонтажу або руйнування традиційного народного житла. І навпаки – як зводити таке житло, знають поодинокі старші люди.

Традиційними иноді роблять розміщення кімнат у споруді, господарчих будівель на подвір’ї. Використання ж традиційних способів і матеріалів для будівництва залишається поза законом.

Старші майстри доживають віку, не передаючи досвіду наступним поколінням. Натомість для будівництва з природних матеріалів сьогодні широко залучають західноєвропейських майстрів з їхніми технологіями.

Попри велику ергономічність форм і технологій народного житла, поки що воно перебуває у кризовому стані.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку

Протягом подальшої роботи треба глибше дослідити особливості предметно-просторового середовища народного житла, віднайти способи його відновлення.

Висновки

Отже, з’ясовано, що сьогодні традиційне будівництво перебуває у глибокій кризі. Причини полягають як у попередньому руйнуванні традиції народного будівництва, так і в сьогоднішньому небажанні владних структур щось змінити.

1. *Студії з української етнографії та антропології / Х. Вовк. – К.: Мистецтво, 1995. – С. 92–114.*
2. *Народня деревообробка в Україні / Є. Шевченко. – К.: Артанія, 1997. – XX с.*
3. *Культура й побут населення України / М. Наумко та ін. – К.: Либідь, 1993.*
4. *Українська минувшина / А. Пономарьов та ін. – К.: Либідь, 1994. – 256 с.*
5. *Сумцов М.Ф. Слобожане. Історико-етнографічна розвідка. – Харків: Акта, 2002.*
6. *Шевченко Є.І. Народня деревообробка в Україні: Словник народньої термінології. – К.: Артанія, 1997.*
7. *Булашев Г.О. Міти України. За кн.: Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К.: Довіра, 2003.*
8. *Воропай О. Звичаї нашого народу. – К.: АВТІП “Оберіг”, 1993*